

מסורת אחרונה על בארה של מרים

"... היהודים מאמינים, כך אמר לי רב אחד, כי ים כנרת נוצר משבר של הסלע אשר ממנו הוציא משה מים בהכותו במקלו, כדי לרוות את צמאון היהודים במדבר, וכי שבר סלע זה נשמר על ידי מרים אחות משה, שזרקה אותו במקום הזה ויצרה בבת אחת את מקווה המים הזה שאנו קוראים לו כנרת. היהודים, הנוצרים והערבים וכל המזרחיים מודים שמי הים הזה עולים בטיבם על המים שבכל האגמים והבריכות אשר על הארץ..."
(מתוך ספרו של איון רוז'ה **מסע לארץ הקודש**, 1664)

האגדות והמדרשים על **בארה של מרים** יסודם בַּפְתוּבִים, וימיהם כימי ספרות חז"ל. חלק מהמדרשים עוסק בבאר הידועה במדבר, וחלק בגורלה ובמקומה לאחר שעם ישראל הגיע לארצו.

רבים מן האחרונים ממקמים אותה בכנרת! גם לאחר תקופת חז"ל התמידו המסורות בדבר מיקומה של באר-מרים בכנרת. נוסעים ותיירים וכן חכמים ומקובלים ממשיכים לעסוק בהתלהבות בנושא, וכל אחד מוסיף נופך משלו. זהו אם כן נושא שראשיתו בתקופת חז"ל ושממשיך להיות מגרה ומעניין לאורך דורות. ניסינו לבחון עד כמה מתמידה מסורת זו בדור האחרון והגענו לסיפור המעשים שיובאו לקמן.

כשהתחלתי לתור אחר המקום אמר לי חוקר-כנרת ותיק, מנדל נון מעין גב: "אין לך מה לחפש, הרי זו אגדה בלבד". מובן שלא חיפשתי את המקום עצמו, אלא את המקום שאליו מייחסת המסורת האחרונה את האגדות על באר-מרים. במילים אחרות, היה זה מסע בעקבות המסורת ולא בעקבות הבאר עצמה.

מתוך שיחות רבות וממושכות - תוך עבודתי במנהלת הכנרת עם תושבים בטבריה, בעיקר עם דייגים ותיקים המכירים כל סלע וכל מפרץ בחופי הכנרת - ניסיתי לזהות את המקום ומסתבר שהדבר אינו פשוט כלל.

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

ותיקי הדייגים - בעיקר האחים שמואל אחיטוב ומוסה חטאב ז"ל, שניהם דייגים ותיקים שאביהם היה מדריך דייג בכנרת (היה עוזרו האישי של פנחס רוטנברג), עזר אזואלוס - שאף הוא דייג בן דייג - ומאיר אביגדור - הראו לי את האיזור של **באר מרים**. הם השתמשו בשם הערבי **ביר מרים**, אך לא ידעו להצביע על הנקודה המדויקת. כולם הפנו אותי לאדם בשם אברהם חטאב שהיה דייג בכנרת והפך לרב ועוסק גם בריפוי.

פניתי אליו. השיחה איתו הייתה כה מרתקת שאביא אותה כמעט במלואה ובלשון הדובר; ואֵלו הם דברי הרב אברהם חטאב, דייג ומקובל, מטבריה:

בין חוף הרחצה העירוני של טבריה לבין חמי טבריה ישנו מקום שבו נראית בשעת שפל בכנרת סוללה של אבנים שחורות (בזלת) "הנכנסת" לתוך הים בניצב לקו החוף. האבנים מסודרות כמו קיר של הכותל ואורך הסוללה הוא 25-30 מ'. בקצה הסוללה הזו ישנה אבן לבנה (אבן גיר או אבן שהלבנה ממלחי המעיין) שטוחה בגודל כ-4X2 מ'. בקיץ, כשעומדים על ידה מגיעים המים אולי עד החזה. אז מרגישים בעָבּוּע של מים קרים מקרקעית הכנרת. המעיין, לפעמים זורם ולפעמים לא זורם. אי אפשר להגיע למעין אם לא הולכים בדיוק על הסוללה. זוהי **באר מרים**! איך מוצאים את המקום, שאלתי.

מדרום לחוף העירוני של טבריה ישנה חומה עתיקה שחודרת לתוך הים (זו החומה מימי יוסטינינוס) ולידה ישנה היום מזרקה (בתוך מעין פסל כחול). דרומית לחומה הזו, בינה ובין חוף הרחצה של מלון גני חמת, ישנה בליטה לתוך הים שמכונה בפי הדייגים בשם טַעְטוּחָה. מהי טעטורה? מסביר אברהם חטאב: "זה כמו שהנגר חותך עץ ולעץ יש **עין והעין** מפריעה לו לעבוד, כמו שה**עין** של העץ מפריעה לנגר, כך הסלעים הבולטים לתוך הים מפריעים לדייגים לדוג". מהבליטה הזו לתוך הים נמשכת הסוללה שאיתה מגיעים ל**באר מרים**. בתקופה האחרונה שפכו אבנים במקום זה במקביל לחוף כדי להרחיב את שטח החוף של גני חמת וכנראה שכיסו חלק גדול מה**טעטורה**, כך שקשה מאוד למצוא את המקום. בשעתו (ועל כך יסופר) היתה ממש מדרכה שהובילה אל המקום, שכן רבים היו באים לכאן לקחת ממי המעיין.

עוד מוסיף אברהם: "למקום היה כינוי נוסף - וַנְזָה - שפירושו: המקום שבו דגי ה**בְּיָנִית** (אישרי בלשון הטבריינים) מטילים את ביציהם. הם מחפשים מקומות עם מים קרים".

ואברהם מוסיף ומספר: "הזרימה במעיין אינה קבועה. ביי"ד לחודש כשהירח מלא היתה זרימה חזקה מאוד "ממש פחד מהמים...". בחודש ניסן, **בשירת הים**,

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

יש לה זרימות חזקות מאד. לקחנו זקנים שלנו והראו לנו בעינים, נעים אזואלוס ושׁושה מְרָד וכל הזקנים של אז... לפי מה ששמעתי מהזקנים לפי 45 שנה המים משמשים לסגולה, לתרופה ולפרנסה. את השתיל הראשון במטע השקו במי **באר מרים**. אנשים היו באים מעירק מהלך 3 ימים על גמלים וחמורים כדי לקחת את המים האלה והיו באים ברכבת במיוחד בשביל **באר מרים**."

מסכם אברהם חטאב: "היו תקופות שבהם למרות שמי הכנרת היו גבוהים ידעו כולם להגיע לבאר כי לא היתה **בוֹנֵט** (טיילת) והיום לא יודעים היכן המקום. זה כמו חברת החשמל - כולם משתמשים בחשמל, אבל איפה הכפתור המניע מעטים מאד יודעים..."

הנה כי כן, אגדות עתיקות אינן נעלמות. הן מוסיפות להתקיים בעקשנות ובהתמדה ומוסיפות נופך של מסתורין וחיוניות להשקפות הרעיוניות השגרתיות.

בארה של מרים ממשיכה לנבוע!

